

Ekspedycje – Odkrywanie miasta. Co zmienia się w podróży badawczej poza nami samymi?

Anna Banaś

Wystawa „Odkrywanie miasta” w Muzeum Woli jest jednym z elementów podsumowujących międzynarodowy projekt „Ekspedycje”, który rozgrywa się na styku badań społecznych, edukacji i sztuki. Zaangażowali się w niego francuscy, polscy i hiszpańscy pedagodzy ulicy, socjologowie, animatorzy oraz artyści, którzy w 2013 roku odbyli serię trzytygodniowych podróży do Tarragony w Hiszpanii, Rennes we Francji oraz Warszawy. Każdorazowo zamieszkiwali w dzielnicach uznawanych za trudne. Ponent, Maurepas i Pragę badali na różne sposoby, włączając w swoje poznawcze aktywności mieszkańców, w tym dzieci.

Rezultatem trzech „wypraw” jest licząca ponad 350 prac kolekcja – rysunków, fotografii, wideo, notatek, nagrań audio i obiektów, będących owocami działań prowadzonych w kolejnych lokalizacjach oraz dokumentacją „Ekspedycji”-eksperymentu. Przewertowanie tej kolekcji wprowadza wątki takie jak możliwość interdyscyplinarnego badania miasta czy wspólnego tworzenia i adaptowania narzędzi badawczych. Naprowadza też na interpretacje, jakie możemy nadawać miejskiej rzeczywistości. Różnią się one w zależności od tego, jaki punkt widzenia – z jakiego pola (sztuki, badań społecznych, pedagogiki) przyjmujemy.

I tak, streetartowiec Goro z warszawskiego Vlep[v]netu odszukał w Rennes postindustrialne śmieci, kawałki różnokolorowych kabli i tektury. Jego działanie łączy go z literackimi postaciami snujących się po ulicach chłopców, zbierających niezwykle kawałki szkielek i sznurki. Przywołuje na myśl także pochodzącą od Roberta Smithsona koncepcję miasta jako landartowej, lub, w tym wypadku, streetartowej wystawy – a świata jako muzeum. Akcje Doroty Porowskiej, układającej z dziećmi labirynty w zakątkach Pragi i Ponent w Tarragonie dążą w kierunku sztuki partycypacyjnej, niwelowania aktywnego i biernego uczestnictwa, poszukując za to wspólnoty w działaniu. Zastanawiają, bawią albo nużą na poły rozrywkowe, na poły enigmatyczne nagrania wideo eksploratorów, którzy jeżdżą ulicami nocnego Rennes sklepowym wózkiem, realizują filmy z trzęsącym się do granic „choroby morskiej” obrazem, wrzucają wielkie, kartonowe litery E, U, R, O, P i A z mostu Śląsko-Dąbrowskiego do Wisły. Czy zostaną na powierzchni? Czy utoną?

Co wynika z tak poprowadzonego, międzynarodowego, międzydyscyplinarnego eksperymentu? Czy wystawiając się na nieskrępowaną różnorodność projekt nie ogranicza swojej siły i możliwości wytyczania nowych rozwiązań metodologicznych? Czy „Ekspedycje” przyniosły swoją obecnością w „trudnych” osiedlach jakiegokolwiek zmiany?

„Jak wpływać na rzeczywistość społeczną podczas zbierania danych naukowych?”, zastanawia się Nolwenn Troël-Sauton, francuska socjolingwistka, uczestniczka Ekspedycji. Kwestionuje akademickie, zdystansowane podejście badawcze. Orientuje się, że odbiera ono możliwość wpływania na obserwowaną sytuację.

„Nie wierzę, że trzytygodniowa obecność na jakimś terenie może doprowadzić do znaczącej zmiany społecznej”, mówi z kolei Zofia Dworakowska, antropolożka. Jednocześnie twierdzi, że obiektywizm i neutralność badającego są założeniami z gruntu fałszywymi i niemożliwymi do realizacji. Obecność nawet najbardziej zdystansowanego badacza ma wpływ na otoczenie, którym

on się interesuje, a badanie jest rodzajem działania.

W kontekście „Ekspedycji”, dla mieszkańców i dzieciaków z Ponent, Maurepas bądź Pragi pierwszą, choć krótkoterminową zmianą było pojawienie się w ich otoczeniu badacza lub artysty-eksploratora. Wiele prac i relacji badaczy świadczy zaś o tym, że dla nich doświadczenie „wyprawy” było ważne/ poruszające/ trudne/ inspirujące/, pozwalało podważyć uprzednie przekonania i stereotypy, poczuć się bezradnie ze znaną metodologią, np. wobec nieznajomości używanego naokoło języka francuskiego, hiszpańskiego czy polskiego.

Autorzy projektu „Niewidzialne miasto” piszą: „Proces badawczy nie polega na referowaniu, odzwierciedlaniu stanów rzeczywistości, ale na stwarzaniu tego, co poddaje się analizie, właśnie poprzez stosowane narzędzia badawcze”. Ale „badacz analizujący rzeczywistość jest tylko jednym z aktorów umożliwiających ten proces, elementem rozległej sieci złożonej z ludzi, wiedzy, tekstów, maszyn i materialnej infrastruktury, która kreuje rzeczywistość” [1]. Badacz jest aktorem, który kreuje proces poznania, jednak z drugiej strony – sam podlega wszelakim procesom, interakcjom, dynamice ludzkich spotkań. Badacz jest również badany, zaś osoba badana współtworzy swój wizerunek. Turyści podróżujący poza świat zachodni znają zapewne ten moment, kiedy fotografując, nagle orientują się, że sami również są fotografowani. Albo kiedy przechodnie, grające dzieci lub handlarze nagle zamierają, zaczynają pozować, psując nam tym samym założenie o „spontanicznej”, ulicznej fotografii – albo kiedy w końcu to my jesteśmy poproszeni o pozowanie do serii zdjęć z kolejno podawanymi nam na ręce dziećmi, z całymi rodzinami lub grupami nastolatków, jak biały miś z zakopiańskich Krupówek.

Przypisy:

[1] Rafał Drozdowski, Maciej Frąckowiak, Marek Krajewski, Łukasz Rogowski, *Narzędziownia. Jak badaliśmy (niewidzialne) miasto*, Bęc Zmiana, 2012, s. 8

* Anna Banaś, koordynatorka i kuratorka wydarzeń związanych z kulturą wizualną, sztuką i dizajnem. Ukończyła MISH na UW, studiowała m.in. w Zurychu i w Kalkucie. Współpracowniczka m.in. STGU, Pracowni Krytyki Dizajnu, Galerii Starter, Muzeum Woli. Laboratorium miasta. Uczestniczyła w warsztatach *Formy Otwartej*, prowadzonych przez Zbigniewa Liberę. Pisze; śpiewa w *Chórze Eksperymentalnym Gre Badanie*.

Wystawa:

Odkrywanie miasta,

Muzeum Woli. Laboratorium miasta, oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy,
ul. Srebrna 12, Warszawa

28.11.2013 do 12.01.2014

Otwarcie 27.11, środa, godz. 19:00

Seminarium:

Miejskie ekspedycje

Muzeum Woli. Laboratorium miasta, oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy,
ul. Srebrna 12, Warszawa

28 i 29.11, czwartek-piątek

Dzień 1: *Badanie miasta: metody i perspektywy*, godz. 10:00-19:00

Dzień 2: *Sztuka w pracy społecznej: wzajemne oddziaływania*, godz. 11:00-19:30

<http://expedition-s.eu/pl>

<http://www.muzeumwoli.mhw.pl>

<https://www.facebook.com/Wola.Lab.Miasta>

Organizatorzy: Muzeum Woli, oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, Grupa Pedagogiki i Animacji Społecznej Praga Północ, Instytut Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, L'age de la tortue; **Kuratorzy wystawy:** Anna Banaś, Romain Louvel; **Scenografia wystawy:** Anna Met; **Kuratorka seminarium:** Zofia Dworakowska; **Partnerzy:** Vlep[v]net, Instytut Stefana Starzyńskiego; **Partnerzy otwarcia wystawy:** Kawa Kimbo, wino646.pl; **Partner medialny:** Kultura Liberalna; **Finansowanie:** Komisja Europejska